

Între globalizare geopolitică/ culturală și state naționale – unele aspecte legate de alegerile din SUA relevante și pentru România[i]

S-a discutat din numeroase perspective în ultima săptămâna și jumătate despre rezultatul alegerilor din SUA, motivele acestuia și despre ce decizii va lua noul președinte pe diverse subiecte tensionate actuale.

Cred, însa, ca un aspect insuficient abordat a fost acela ca majoritatea subiectelor majore de dezbatere din alegerile americane nu au ținut de circumstanțe conjuncturale sau de diferențe de pareri pe aspecte punctuale, **ci, în principal, de viziuni parțial diferite** cu privire la modul optim de poziționare a SUA în intern și pe plan internațional și care au la baza curente în creștere de zeci de ani.

Deși multe știri au pus accentul pe personalitățile candidaților, **subiectele de fond** - economia, migrația, politicile identitațiilor culturale, rolul SUA în lume, îndatorarea, în ce masura aparatul de stat ar trebui eficientizat, echilibrul între avansarea protejării mediului și economie etc – au fost, astfel, mai discutate în dezbateri locale și pe platformele de social media decât a fost aparent din mass-media de tip „mainstream” și au fost frecvent prezentate dintr-o perspectiva de schimbare mai largă a abordării societății și lumii.

Desigur, mai orice alegeri într-o țară democratică implica și discuții ce țin de viziuni politice diferite. Acestea privesc, însa, de obicei, arii restrânse, republicanii și democrații americani nefiind, de altfel, prea diferiți în practica pe destule subiecte economice și nici pe majoritatea subiectelor de politica externă.

Dar, de data aceasta, alegerile recente americane **au fost mai mult decât “business as usual”** în această privință pentru ca, de fapt, au pus în discuție însași filozofia modului în care ar trebui să fie abordată globalizarea de până acum, versus o abordare mai mult de tip stat național. Segmente din sectorul economic s-au și implicat în dezbateri într-un mod semnificativ mai vizibil și tranșant decât cu alte ocazii.

Având în vedere ca aspectele de tip viziune asupra lumii tind să dureze în timp, să fie promovate mai larg în societate și să și influențeze mai multe cicluri electorale, este important să încercăm să ne uităm mai îndeaproape la dinamica care au facilitat rezultatul alegerilor americane și care continuă să acționeze.

Despre un astfel de subiect se poate discuta mult. **M-aș referi la ceea ce consider a fi 4 erori importante** ale multor decidenți din Occident, și nu numai, accentuate în special în ultimii aproximativ 30 de ani.

De remarcat de la început ca **mai toate erorile au plecat de la idei bune în sine inițial, dar care au intrat în zone din ce în ce mai mari de excese** prin extinderi și distorsiuni graduale, precum și din cauza neînțelegerii la timp a unor dinamici problematice în pasul doi.

Sa ne uitam puțin mai în detaliu la fiecare dintre ele.

1. Din punct de vedere cultural (în sens de mod de a gândi/a judeca valoric al populației), statele occidentale au intervenit prea mult și fara mecanisme obiective de echilibrare

Este posibil ca punctul actual al dezbaterilor despre politicile identitațiilor culturale sa-și aiba originea, în buna parte, într-o idee destul de benigna (și greu de contestat în sine) de acum aproximativ 80 de ani.

Mai precis, după Al Doilea Razboi Mondial, cercuri intelectuale occidentale influente **au ajuns la concluzia ca violența în societate și între state ar fi o chestiune de cultura (în sens de mod de a gândi/a judeca valoric), nu de educație** ca atare (în sens de acumulare de informații și competențe).

Concluzia respectiva parea logica (și, parțial, și este) – în decurs de nici 30 de ani fusesera declanșate doua razboaie mondiale devastatoare, ambele pe cel mai educat continent din lume la acel moment. De asemenea, Holocaustul fusese implementat în cadrul națiunii celei mai educate de pe planeta raportat la toți indicatorii de atunci. Era clar ca ceva trebuia facut, un al treilea razboi mondial fiind conștientizat de mai toți decidenții ca potențial cataclismic.

Soluția a fost, în esență, aceea de a se încerca pacificarea societăților. La fel ca și concluzia de mai sus, **și ea a parut logica (și parțial și ea este).**

SUA a și preluat și susținut ideile de mai sus mai ales față de foștii adversari din razboi, curente respective extinzându-se, însa, treptat și în mai toata UE, ulterior, în mai tot restul de state din OECD și multe alte state din lume, dar ajungând puternic în ultimii 20 de ani și în „curtea” tineretului american.

În privința adulților aș vedea ca relevante eliminarea pedepsei cu moartea, interzicerea portului de arme de orice fel în mai toate țările occidentale (având legatura și cu discuția recurenta din SUA pe acest subiect din ultimele decenii), eliminarea pedepselor fizice, îmblânzirea pedepselor pentru fapte care nu implica violența, mecanismele de identificare și reprimare a violenței domestice, programele de eliminare sau reducere a prejudecăților/credițelor considerate cu potențial conflictual etc.

Trebuie înțeles ca o pacificare la scara larga vine la pachet și cu o presiune spre slabirea naturala a nivelului statelor naționale și o favorizare a grupării pe blocuri geopolitice regionale etc (deci, spre globalizare geopolitica) pentru ca segmentele înca militarizate ajung sa fie și ele influențate gradual sau ajung prea „rupte” de masa populației. De exemplu, faptul ca în ultimii 30 de ani multe state au avansat pe drumul pacificării până în punctul în care au renunțat la serviciul militar obligatoriu a generat un sentiment de ușurare unor generații întregi, inclusiv la noi, dar are un cost în timp în privința modelelor de societate la îndemâna, mai ales daca subiectul nu e gestionat mai atent.

Chiar și așa, cele de mai sus ar fi avut probabil relevant mai multe avantaje decât dezavantaje dacă toate statele ar fi procedat la fel. Dincolo de acest aspect (important în prezent), politicile privind copiii – mai ales în ultimii 30 de ani – au dus, oricum, balanța generală în zona negativă.

Pe ideea că violența e generată de ce vezi acasă și în comunitate, prin sistemul educațional (învațământul fiind obligatoriu pentru toți copiii) și filme – pare că s-a mers, practic, pe politici care implicau o ruptură culturală a copiilor de societatea anterioară în privințele care pareau să fie violente.

Doar că, de la un punct încolo, nu s-a încercat doar eliminarea formelor de violență clasice, ci, progresiv, s-a tins spre ferirea copiilor de orice aspecte dure, presante sau generatoare de emoții negative etc.

Desigur, o bună parte din cele de mai sus pot părea logice la prima vedere, dar cred că nu s-a conștientizat bine că reprimarea violenței e foarte diferită de reprimarea fermității, coerciției și disciplinei cu care s-a confundat în practică din ce în ce mai mult.

Practic, Occidentul de centru-dreapta, câștigător al celui de-Al Doilea Război Mondial, a implementat treptat la scară largă o politică de formare culturală fundamental de stânga, aspect ce a și permis deraierea ei – mai ales în ultimele zece de ani – de manipularile de tip neomarxist.

Spun asta pentru că o soluție precum cea de mai sus presupune că marea masă a copiilor – lăsați cumva de capul lor într-o bula de mesaje liniștitoare și de protejare de emoții negative - vor evolua în mod natural spre o formă de societate mult mai bună, fără tensiuni sau conflicte.

Or, deși abordarea respectivă a avut și efecte pozitive clare – reducerea violenței în societate, reducerea mult a bullying-ului în școli, un echilibru mai bun al rolurilor între sexe în societate, o societate mult mai refractară la războaie etc – a ajuns să genereze excese și efecte negative din ce în ce mai extinse.

Raporturile între generații au mers spre o diluare a relațiilor personale în Occident față de părinți și bunici, trecând la reproșuri de tip Greta Thunberg, fără nuanțe, că generația anterioară a distrus planeta și ajungând, în ultimul deceniu, la încercarea directă de a arunca la coș tot ce a făcut Occidentul, inclusiv tot sistemul de valori occidental, ca oprănt, colonizator, bun de nimic, chiar toxic și necesitând scuze cumva în perpetuitate pentru trecut (și doar el).

Raporturile între sexe și între categorii cu orientări sexuale diferite au fost afectate și ele. De la promovarea inițială a respectului crescut între sexe, reducerea misoginismului, a violenței domestice și a prejudecăților legate de rolul sexelor și de orientarea sexuală, s-a trecut gradual la bullying cultural larg asupra băieților (masculinitate toxică), bărbaților (patriarhat), stimularea de tensiuni prin sugerarea că orice diferențe de rezultate și ponderi ar fi automat efectul unor nedreptăți și discriminări pozitive de masă.

Raportul cu adevarul a tins sa fie și el modificat. Orice mișcare culturala implica influențarea modului de a gândi, deci poate interfera cu perceperea obiectiva a realității. O mișcare culturala de pacificare nu reprezinta vreo excepție, dar obiectivul este, unul, în mod normal bun.

Doar ca era, cumva, inevitabil ca o astfel de mișcare sa nu se mulțumeasca cu protejarea copiilor împotriva violenței **fizice**, ci sa considere la un moment dat ca și afectarea **emoționala** e la fel de importanta.

Problema este ca, de aici, devine dificil sa ai reperi obiective despre ce este adevarat într-o societate. Pâna la excese precum orice cuvinte care nu-ți convin reprezinta violența și nimeni nu are voie sa te raneasca în vreun fel, indiferent de modul subiectiv de percepere a „ranirii”, nu a fost un pas chiar mare.

Încercările de a-i împiedica pe alții sa vorbeasca sau sa aiba acces la mijloace de comunicare în masa și cele de a califica aproape orice nu convine cuiva ca limbaj al urii au devenit larg raspândite generând neliniște pe plan democratic și frustrare în creștere, în loc de pace și seninatate.

Cu privire la copiii înșiși, oricine a urmarit mai mult timp copii mici vede capacitatea lor deosebita de a se bucura, de a se juca, de a înnoda prietenii ușor, de a crea, de a putea manifesta bunatate și generozitate etc **dar și** tentația/posibilitatea de a se supara și certa ușor, a se încapațana, a putea manifesta egoism, a tinde sa faca doar ce e placut și chiar de a recurge la izbucniri de furie sau violența pentru motive mici.

Daca toți parinții și educatorii de gradinița ar fi psihologi profesioniști în creșterea copiilor, multe aspecte negative ar putea fi, poate, rezolvate cu cele mai potrivite mesaje, dar în realitatea unei societăți întregi, o abordare de tipul – copilul are întotdeauna dreptate și nu trebuie contrazis, presat, pedepsit sau limitat poate genera și segmente însemnate de copii care – la vârsta adulta – sa ramâna tot copii din punct de vedere emoțional sau al asumarii de efort și responsabilitați.

Pe ansamblu, de la urmarirea inițiala a unor societăți cât mai pașnice, cu reducerea posibilităților de conflict (ceea ce avantaja și globalizarea și coexistența pașnica la nivel planetar), s-a trecut la dimensiuni din ce în ce mai divizate și tribale.

Cele de mai sus au afectat și **raporturile cu performanța, competențele obiective și ... forța militara**. Abordările prea laxe, presiunea din ce în ce mai extinsa spre forme de discriminare pozitiva pe criterii subiective sau chiar aiuritoare și relativizarea abordării adevarului au redus, astfel, cunoștințele, competențele și rezistența medie la efort fizic și intelectual pentru segmente din generații întregi. Acest aspect submineaza competitivitatea economica și militara medie a societăților occidentale tocmai când globalizarea și presiunea spre o lume geopolitic multipolara le fac mai importante decât în trecut.

Din punct de vedere „mai” strategic, SUA s-a trezit cu o buna parte din aliați pe care îi putea influența relativ ușor, dar care nu puteau ajuta prea mult efectiv în caz de conflict militar, precum și cu segmente în creștere din noile generații și „acasa” care mergeau spre nivelul de structurant statal pe care îl vedeau deja în acțiune la maturitate în alte țari.

Din punctul de vedere al votanților, partea de excese a celor de mai sus a fost vazuta ca lipsita de rezonabilitate de segmente din ce în ce mai însemnate. În plus, segmentele afectate de globalizare le-au vazut și ca fiind agresive pentru propria identitate în contextul în care deja pierdusera economic și identitatea devenise și pentru ele un subiect sensibil din cauza naruirii multor comunitați din jur în deceniile anterioare. Li se mai și reproșa ca ele sunt discriminatorii și ar mai și trebui sa plateasca pentru pacate ale unora dintre membrii generațiilor trecute pe când percepția lor era ca ele erau cele discriminate de noile politici și ca nu aveau niciun privilegiu, dimpotriva. Aceste aspecte au facilitat mișcarile de contracarare de tip național sau, pentru o parte dintre ele, de tip doar pur populist.

2. Din punct de vedere educațional-tehnic, statele au intervenit prea puțin (și prea puțin adaptat).

Este cumva ironic ca multe state au intervenit prea mult în zona culturala (a modului de a gândi și judeca valoric de promovat la nivel de elevi și de mod de viața) - și au facut-o prea puțin în zona în care trebuiau, de fapt, sa o faca, și anume educația tehnica (ce trebuie sa știe un elev și ce competențe sa aiba dupa 12 ani de școala obligatorie). Dar așa s-a întâmplat și înca este cazul.

Practic, numeroase sisteme de învățământ nu s-au adaptat decât pe bucați reduse la a 4-a și a 5-a revoluție industrială - tocmai cele care și corespund fazei tehnologice de supraproducție care genereaza o presiune structurala pe locurile de munca.

Ca o paranteza, în România bucațile adaptate sunt mici de-a dreptul. Deși înca sunt numeroși profesori și educatori buni, per total, marimea problemei este evidenta daca avem în vedere ca sunt aproximativ 14% din copii în creșe, 43% analfabeți funcțional în clasa a IX-a, sub 26% din populație cu un parcurs universitar si o estimare de 60-80% din absolvenții de facultate care fac altceva profesional decât ce au studiat efectiv.

Cu peste 4400 de meserii în Clasificarea ocupațiilor din România (oricum, mult sub realitate, ocupația de medic aparând, de exemplu, de vreo 6 ori, deși sunt mult mai multe specializari) și peste 600 de coduri CAEN – un sistem de învățământ ramas pe logica celei de-a treia revoluții industriale este, pur și simplu, cu mii de meserii „în urma”.(ii)

Cu caracter mai general, în multe țari (nu doar în România), fiind dificil politic de reformat sisteme care reunesc cel mai mare numar de funcționari publici per minister, se prefera sa nu se faca mai nimic, deși unele modificari sunt absolut necesare și ar putea avea un efect pozitiv disproporționat.

Un nivel de supraproducție necesita semnificativ mai puține competențe pur tehnice la nivel de masa, dar nu acesta a fost motivul decalarii învățământului și trebuia procedat mult mai adaptat.

Desigur, o educație de masa neadaptata reduce semnificativ numarul de persoane care pot beneficia din plin de globalizare, aceasta favorizând mult mai mult ultimele revoluții industriale (și cunoștințele și competențele aferente), nu primele, dupa cum vom discuta puțin mai mult mai jos.

3. Din punct de vedere economic, modul în care a fost gestionată globalizarea (și pe fondul neadaptării politicilor educaționale) a generat segmente prea mari de perdanți și crește numărul acestora în prezent.

Simplificând, globalizarea economică implică creșterea comerțului cu alte state (și interdependențelor) și implementarea în diverse grade a celor 4 libertăți de mișcare (libera circulație a bunurilor – de ex, import o mașină fără taxe vamale, libera circulație a persoanelor – de ex, e ușor să mergi în altă țară pentru turism sau la muncă, libera circulație a serviciilor – de ex, pot presta servicii direct în altă țară prin „pașaportare” și libera circulație a capitalurilor – de ex, înființezi o societate comercială în altă țară fără restricții).

Dacă Uniunea Europeană ar fi o planetă, ar fi una cu un grad foarte mare de globalizare economică.

Trebuie înțeles că – după cum arată și ultimii 75 de ani – **globalizarea generează mult mai multă bogăție pe ansamblu decât lipsa ei**. Țările care acționează izolat sunt sărace. **Dar, se poate și pierde la nivel individual din globalizare (combinată cu tehnologia) în cel puțin 4 moduri principale:**

(a) Meseria pe care o practic nu mai este la fel de „cerută” ca înainte (numărul de locuri de muncă pentru meseria respectivă fiind în scădere) **și nu mai adaptezi la o altă meserie**. De exemplu, scade numărul locurilor de muncă în industria de procesare a alimentelor pentru că se importă mult. Globalizarea facilitează prețuri mai mici pentru produse (conurența fiind globală, nu doar locală), dar, de la un punct încolo, unele state risca să rămână fără industrii esențiale pentru autonomia strategică pe termen mai lung.

(b) Meseria pe care o practic este la fel de „cerută”, dar intru în concurența cu persoane cu aceeași meserie din afara țării și câștigă mai puțin. De exemplu, autoarea seriei Harry Potter a câștigat o avere și pentru că a putut să vândă multe cărți și drepturi de ecranizare și în afara UK. Pentru că oamenii au tot 24 de ore pe zi, dacă nu vor citi mai mult, vor prefera în număr mare să citească seria Harry Potter pentru că e atractivă și se știe că este „best seller”, citind, în schimb, în număr mai mic cărțile unor autori locali.

Similar, dacă cineva produce mere, dar se importă mere din țări cu forța de muncă mai ieftină sau cu subvenții mai mari, producătorul local poate intra în faliment fără să fie „vina” sa în sine.

(c) Meseria pe care o practic a crescut în sofisticare, dar nu învață noile competențe necesare (de ex., folosirea unui nou aparat medical sau lucrul în echipă pentru a putea gestiona proiecte mai complexe).

(d) Diferența de efort și de reziliență față de imigranți – confortul reduce, de regulă, rezistența medie și disponibilitatea la efort. Când amestec populații (prin liberă circulație/imigrație) care vin de pe paliere diferite ale piramidei lui Maslow, cele de pe paliere de mai jos pot avea un avantaj semnificativ în această privință în prima fază.(iii)

Așa cum mulți români au performat în Vest, muncind intens, acceptând să trăiască ani de zile mai mulți în camera sau mai multe familii într-o casă, asumându-și weekenduri lucrate și fiind atenți la fiecare ban, la fel și cei care vin la noi în prezent

din țări mai sarace, în medie, precum Nepal, Sri Lanka sau Indonezia, pot fi mai eficienți în activități întregi decât o parte din români, mai ales pe fondul încurajării nemuncii la noi de zeci de ani.

Mai trebuie înțelese 2 aspecte aici.

Primul ar fi acela ca, deși comunitățile sunt „fixe” din punct de vedere geografic, globalizarea supra-recompensează mobilitatea geografică. Adică, multe comunități locale pot fi afectate din două direcții – dispariția unor întreprinderi din zona fără să fie înlocuite rapid cu altceva și plecarea, oricum, a unei părți din segmentele locale mai dinamice către orașe mai mari sau către alte țări unde sunt platite mai bine.

Al doilea aspect privește viteza adaptării competențele oferite de învățământ la evoluțiile tehnologiei și economiei. De exemplu, dacă România ar avea de 10 ori mai mulți experți în securitate cibernetică, nivelul lor mediu de salariu ar fi mai mic, dar ar rămâne mult mai mare decât nivelul salariului mediu din industria de confecții.

Acest aspect nu ține de globalizare în sine, dar e agravat de globalizare - faptul că și China și SUA și UE produc mașini electrice în număr mare și România are aproximativ 25% din exporturi legate de industria auto (inclusiv „mai” clasică) ridică riscuri importante pentru noi (pe lângă unele oportunități).

Statele au un rol major atât cu privire la gradul în care se profita din globalizare pe ansamblu, cât și cu privire la gradul de reducere a pierderilor și numărului de perdanți. De exemplu, dacă o țară are un sistem de formare slab, dar mărește prea repede/des și mult salariul minim, va crește în prima fază venitul pe loc de muncă, dar reduce numărul de locuri de muncă în pasul doi pentru că mulți investitori vor muta comenzile noi către țări în care pot păstra nivelul de profit anterior după ce plătesc salarii (numeroși oamenii slab formați neputând migra rapid spre meserii cu o valoare adăugată mare și nedevenind mai performanți odată cu mărirea salariului minim) sau vor investi mai mult în utilaje ca să aibă cât mai puțini angajați în acea țară.

O clasă politică foarte slabă în medie risca să fie mai mult un spectator la globalizare și să ducă statul respectiv treptat spre faliment.

4. Din punctul de vedere al modului în care percepem timpul istoric în care ne aflăm – s-a conștientizat doar parțial că societățile au ajuns să opereze pe planuri temporale din ce în ce mai variate profesional, cultural și psihologic atât în cadrul aceluiași popor, cât și între popoare.

Deși trăim toți în același an, din perspectiva modului în care percepem diverse subiecte suntem împrăștiați pe o scală temporală mult mai variată (și asta nu înseamnă că unii sunt mai deștepti sau mai avansați sau mai în urma moral). Se poate discuta și din alte perspective, dar, pentru că interesează în acest articol, cred că trebuie înțelese 3 paliere.

Palierul tehnic face ca segmente de populație care au beneficiat de formare actualizată să se simtă mai în largul lor în lumea

moderna și să trăiască mult mai bine economic, în medie, față de cei care nu au beneficiat de așa ceva. La nivelul unor populații „împrăștiate” tehnic pe mai multe revoluții industriale, poate, parțial, chiar și înainte de prima (la cal și caruța), apar inerent percepții diferite pe categorii întregi de subiecte (și, după cum spuneam și mai sus, nu are nicio legătură cu inteligența sau valoarea morală).

Palierul cultural face – **la nivelul aceluiași popor** – ca persoane născute, să zicem, acum 100 de ani să vadă diferit lumea de persoane născute acum 20 de ani, mai ales având în vedere viteza și mărimea transformărilor între timp (2-3 revoluții culturale, implicațiile culturale ale transformării cai - rachete spațiale, lumânări-mașini electrice etc). **Între popoare**, palierul respectiv face ca modul în care s-a trait efectiv în propria comunitate, ce s-a învățat despre istorie și religia să poată genera diferențe culturale importante de mod de a vedea ce ar fi potrivit și ce nu în diverse situații.

Palierul mediu pe piramida lui Maslow pe care se află o populație contează și el mult. Acesta este influențat, în principal, de gradul de sărăcie/confort în care o populație s-a format și are, de regula, un efect major asupra rezistenței la efort, dar și tendinței spre subiectivism din viața de zi de zi.

Globalizarea a amestecat din ce în ce mai mult și mai rapid aceste paliere, potențând interacțiunile dintre ele. Pentru ca politicile publice sunt concepute de cei cu putere politică, de regula, acestea reflectă mai mult palierul din zona de sus a piramidei lui Maslow pe care se află respectivii, în medie. Or, politicile **culturale** impuse „de sus” (top-down) nu mai au cum să rezoneze la fel cu majorități largi în prezent.

Am spus la începutul articolului că viziunea republicană este doar **parțial** diferită de cea democratică pe subiectul globalizării pentru că mărimea și scara intereselor SUA fac ca și o abordare cu accent mai mare pe profilul național (make America great again/reducerea multilateralismului) tot de tip mai mult globalist să rămână, de fapt, doar ca mai mult geopolitic unilateral și economic decât cultural și politic.

Aceasta nu înseamnă, însă, că diferența de viziune nu va avea implicații semnificative.

Modificarea de viziune americană va contracara foarte probabil partea de excese și celelalte erori de mai sus (iv), dar poate veni însoțită de propriile excese/erori. De exemplu, o forțare prea constrângătoare a „aruncării în apă” a UE pentru a „înnota” rapid poate avea utilitatea ei și să ajute cooperarea militară cu SUA pe termen scurt, dar, **în funcție de modul în care ar fi făcută**, poate afecta încrederea și poziționările pe termen mediu, într-un context în care militarizarea UE va genera propriile dinamici.

Echilibrul și înțelepciunea vor fi importante atât în această privință, cât și cu privire la abordarea războiului din Ucraina. De altfel, în această a doua privință, o abordare nerezonabilă ar risca să fie văzută mai mult ca o cedare strategică americană, decât ca o abandonare pur și simplu a sprijinirii Ucrainei, aspect cu un potențial important de implicații în lanț destul de rapide și de extinse.

În orice caz, este de așteptat că accentul pe creșterea eficienței economice americane dintr-o perspectivă mai concentrată pe așteptările electoratului majoritar intern să mărească presiunea asupra UE. Va reduce, totodată, și pachetele financiare

disponibile ușor pâna acum multor elite locale (parțial, pentru a „cumpara” o accelerare a globalizarii). Presiunea spre performanța locala în statele membre UE va crește rapid.

Și înainte de alegerile americane, UE începuse poziționarea înspre generalizarea condiționarii fondurilor europene catre Statele Membre de reforme și de respectarea unor reguli, dar motivația era mai mult politica. Ea va capata acum și o dimensiune mai importanta de pura nevoie economica ceea ce va grabi implementarea sa și va reduce toleranța spre devieri. Desigur, în anumite țari europene SUA va investi mai mult decât în altele, potențial și pentru a încerca modelarea în continuare a continentului european.

Cu caracter mai general, gradul de cooperare și echilibru SUA-UE va conta mult pentru dinamicile pe termen mediu. Aș remarca doar ca, din ce se vede public, cred ca se subestimeaza legatura dintre o remilitarizare reala și nevoia de întarire a nivelului statului național (și ce implica). Ieșirea din perioada de pacificare va avea complexitățile ei. Nu mai prea e, însa, o chestiune de opțiuni, câta vreme alte state merg pe întarirea rezilienței la scara larga și pe militarizare.

În orice caz, numeroase state din lume vor trebui sa reanalizeze:

- (a) daca se vor comporta mai mult ca „imperii”, mai mult ca „pați de imperii” sau mai mult ca state naționale;
- (b) daca vor promova mai mult conduceri/guvernari de tip democratic, autoritar sau intermediar;
- (c) daca vor prioritiza mult mai mult meritocrația, eficiența și convergența de valori interne, fața de cumpararea directa sau indirecta de voturi de termen scurt (prin lipsa de reforme și pomeni nesustenabile).

Pentru o țara cu problemele structurale în acumulare ale României (ultimii ani doar fiind mariți semnificativ mai toți „bolovani” de susținut), opțiunile se reduc. Un aspect pozitiv este acela ca atât SUA, cât și UE, vor avea nevoie de mai multa performanța la noi și vor presa în diverse grade în aceasta direcție. Desigur, dincolo de relațiile speciale cu ambele, ar fi mult mai bine sa avem propria gândire și propriul program de acțiune pe subiect pentru ca locul geografic în care ne aflam continua sa ofere oportunități importante, dar nu mai este suficient. *****

(i) Aspecte avute în vedere în analiza pot avea legatura cu cărți/intervenții ale lui Thomas Sowell, George Friedman, Fareed Zakaria, Douglas Murray, Kishore Mahbubani, și unele dezbateri/prezentari publice în cadrul Hoover Institution, Atlantic Council, ARC conferences și Asia Society.

(ii) Pentru ca am scris cu alte ocazii 3 articole cu privire la educație, nu o sa insist mai mult aici pe acest subiect, dar ideea principala este cea de mai sus.

(iii) Desigur, trebuie gândita din timp și a doua faza.

(iv) O serie întreaga de comentatori din zona democrata considera în prezent ca a fost o greșeala ca Partidul Democrat nu a contracarat el însuși macar o parte din excesele mișcărilor culturale respective.